
Tot anirà bé? La docència en temps de confinament

Will everything go well? Teaching during lockdown

Laura Jacas Díaz^a

^a Professora de llengua i literatura catalanes. Institut Montgròs.

A/e: laurajacas@gmail.com

Data de recepció de l'article: 15 de setembre de 2020

Data d'acceptació de l'article: 16 d'octubre de 2020

DOI: <https://doi.org/10.2436/20.3007.01.153>

Resum

La crisi sanitària ha fet que el curs escolar 2019-2020 fos extraordinari i anòmal. L'inici de les classes de forma telemàtica ha sigut un repte sense precedents per als mestres i el professorat de totes les etapes educatives i ha evidenciat algunes mancances del sistema educatiu. En aquest article, es descriuen les diferents línies d'actuació preses a l'Institut Montgròs, a Sant Pere de Ribes (Barcelona), per fer front a la situació. És un centre que destaca pel treball cooperatiu i pel foment de les competències digitals per a la realització de les tasques globalitzades. Durant el confinament, dues de les qüestions que més prioritats van tenir a l'hora de continuar el curs des de casa van ser l'atenció a la diversitat i el seguiment de les famílies més vulnerables per part dels tutors i tutores. També, s'enumeren les conclusions a les quals ha arribat el professorat en una avaluació reflexiva que es va realitzar al juny i les mesures que es prendran de cara al curs vinent i amb la possibilitat d'un nou confinament sobre la taula.

Paraules clau

Educació, confinament, crisi educativa, Institut Montgròs, mesures COVID-19, nova normalitat.

Abstract

The health crisis has made the 2019-2020 school year a very particular and anomalous one. Starting online lessons has been an unprecedented challenge for teachers and faculty members at all levels of education and has highlighted some shortcomings in the education system. This paper describes the different lines of action taken at the Montgròs Upper Secondary School in Sant Pere de Ribes (Barcelona Province) to deal with the situation. This school stands out for its cooperative activity and for the promotion of digital skills for the

comprehensive performance of tasks. During the lockdown, two of the most important issues for continuing education from home were the consideration of diversity and the monitoring of the most vulnerable families by the form teachers. We also list the conclusions reached by the teachers in a reflective evaluation that was made in June, and the measures that will be taken for the next academic year with a view to the ominous possibility of a new lockdown.

Keywords

Education, lockdown, education crisis, Montgròs Upper Secondary School, COVID-19 measures, new normality.

Introducció

Tot i que la incertesa va ser present durant les setmanes prèvies, el 13 de març de 2020 es va comunicar als infants i joves que fins a nou avís no haurien de tornar als centres educatius per la propagació d'un virus que, sense saber-ho, marcaria un abans i un després en tots els aspectes de la nostra rutina. El xivarri a l'hora de plegar semblava el tret de sortida d'unes vacances avançades, però a la sala del professorat la preocupació era més que evident: i ara, què? Esperàvem instruccions per poder fer front a una situació extraordinària i que suposaria reptes i noves oportunitats per a la nostra professió i, en veritat, per a tota la societat.

Dos dies després, des del Govern central, es decretava l'estat d'alarma durant els propers catorze dies si la situació sanitària millorava. Ja ens hauria agradat poder-nos adormir i despertar quan tot hagués passat, com passa en un conegut conte tradicional, però no ha sigut pas així i, com a docents, també havíem d'estar al peu del canó.

L'Institut Montgròs de Sant Pere de Ribes (al Garraf) és un centre públic d'ESO i batxillerat, amb més de quatre-cents seixanta alumnes i quaranta-cinc docents, que té quatre pilars principals que el diferencien de la resta de centres de la localitat.

En primer lloc, la coordinació i el treball per àmbits per part dels docents, ja que es considera un despropòsit concebre l'aprenentatge com a mers continguts descontextualitzats i independents entre les diverses especialitats.

Seguidament, el treball cooperatiu (Pujolàs, 2008) per definir l'aprenentatge com un procés llarg i que exigeix la interacció entre iguals per garantir-ne la significativitat que mereix i situar l'alumnat en el centre d'aquest procés d'ensenyament i aprenentatge.

Després, l'ús correcte i responsable de les noves tecnologies (Moll, 2017), ja que com molt bé ha evidenciat aquesta anòmla situació, és necessari per conuiuere en societat ser competents digitalment. Per aquest motiu, tots els continguts i tasques d'aprenentatge estan publicades en una plataforma a la qual l'alumnat i les famílies poden accedir a través de qualsevol dispositiu com ara una tauleta o un portàtil. De fet, la tauleta o el portàtil és l'eina bàsica per a treballar al centre, tant per a l'alumnat com per al professorat.

I, en darrer terme i no menys important, el pes de les habilitats personals i socials de l'alumnat, en el sentit que cal realitzar-se com a éssers individuals i socials d'un món que perviu gràcies a la constant transformació.

Des de mitjans de març, doncs, i de manera urgent, havíem de decidir com a claustre quines mesures s'havien de prendre per elaborar una proposta d'intervenció prou potent per fer front als quatre punts descrits anteriorment i aconseguir la màxima normalitat en un moment clau com va ser el final del segon trimestre i l'inici del tercer trimestre del curs.

Finalment, el pla d'acció va estar enllestit el mateix cap de setmana, però digerir la situació personal, familiar, laboral i social no va ser gens fàcil. Ara bé, molts de nosaltres vam arribar a la mateixa conclusió: era el moment de demostrar quines eren les mancances del sistema educatiu, quines eren les principals necessitats dels centres públics del nostre país i com la situació de confinament podia evidenciar situacions de desigualtat entre l'alumnat que quedaven mig amagades per la rutina.

Amb les pautes que arribaven des del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, vam perfilar les mesures per a les properes setmanes, tot i que ja es preveia que l'estat d'alarma es podria allargar durant els propers mesos. Una de les primeres actituds que vam prendre molts de nosaltres, per a la nostra salut mental davant de tanta pressió i incertesa, va ser la de viure el dia a dia i fer pinya entre els companys i les companyes, perquè la COVID-19 afectava tothom, les nostres famílies i amistats. Vam pactar que el benestar del nostre entorn més proper i el nostre eren les prioritats principals.

Desenvolupament

Tenint present els pilars del centre (tasques globalitzades, grups cooperatius, ús de les TIC i habilitats personals i socials) el claustre va acordar els punts següents.

En primer lloc, els tutors i les tutores del centre, en definitiva, la majoria del professorat, ja que cada grup de tutoria el componen entre quinze i disset nois i noies, s'havien de posar en contacte amb les famílies per conèixer, sobretot, les circumstàncies de cadascuna i, també, per saber si tenien accés a Internet per poder fer seguiment de les tasques de manera virtual. Si no era així (no es van comptabilitzar més d'una desena de casos), el centre s'encarregava de fer-ne les gestions.

El paper dels tutors i les tutores va ser molt important durant les setmanes de confinament, ja que també concertaven trobades amb les famílies i el grup de tutoria per fer un acompanyament, sobretot, emocional, ja que, seguint amb les indicacions de l'equip d'orientació del centre, calia que l'alumnat continués vinculat al centre i que tingués, com a mínim, un membre del professorat com a referent.

Els grups de tutoria i la resta de l'equip docent del nivell es reunia una tarda a la setmana per comentar aquelles situacions que ho mereixien, avaluar el seguiment que es feia de l'alumnat i elaborar propostes de millora des de l'equip docent i el claustre.

Després, el professorat faria les habituals reunions setmanals telemàticament per revisar i determinar quins eren els continguts i les activitats que l'alumnat havia de fer aquella setmana. Coincidint amb l'inici del tercer trimestre, se seguiria la programació, sempre que fos possible, partida en dotze setmanes, les darreres de les quals anirien

destinades a elaborar les creacions finals. En aquestes reunions d'àmbit, també s'acordaven les mesures de suport per atendre les característiques individuals i específiques de tot l'alumnat per garantir-ne el seguiment i l'aprenentatge.

El dilluns a primera hora, l'alumnat i les famílies rebien les tasques d'aprenentatge que s'havien de fer a través d'una graella elaborada pel professorat de tots els àmbits. Aquest document recollia la ubicació de l'activitat dins de la plataforma, un resum, la data de lliurament i el temps estimat per dur-la a terme. De fet, com que gran part de les activitats ja estaven programades a la plataforma digital, només es van haver d'adaptar perquè es poguessin fer des de casa i amb l'opció de realitzar-se de manera individual o en grups cooperatius en funció de la situació personal. En cas de dubte, l'alumnat podia escriure un correu electrònic a un dels professors o a una de les professores de l'àmbit, o bé connectar-se telemàticament a una hora determinada.

Una de les nostres preocupacions va ser com podíem atendre la diversitat sense moure'ns de casa: com podíem fer arribar el nostre suport a aquell alumnat que més el necessita a l'aula? Vam arribar a la conclusió que la redacció de les instruccions havia de ser més clara i concisa que mai. Per millorar-ne la comprensió, el professorat es va animar a elaborar vídeos curts i enregistraments amb les tasques que s'havien de fer i els passos per a completar-les. D'aquesta manera, les pautes arribaven a través del suport escrit i audiovisual. De fet, actualment, ens plantejem la possibilitat de fer-ho d'ara en endavant, ja que considerem que el nivell de comprensió de les tasques pot incrementar notablement.

A propòsit de l'avaluació, el centre aposta per un aprenentatge competencial que es regula mitjançant l'avaluació continuada per part de l'alumnat i el professorat (Jiménez, 2017; Sanmartí, 2019). Per aquest motiu, totes les activitats van ser avaluades tot i que, seguint les indicacions del Departament d'Educació, la qualificació dels segon i tercer trimestre no va perjudicar la nota final de l'alumnat ni la promoció a un curs superior. Per fer-ho, el centre té una aplicació en què l'alumnat, en acabar una tasca, reflexiona sobre el grau d'assoliment de la competència que s'ha treballat. A través d'aquesta aplicació, es genera un diàleg didàctic molt interessant, ja que l'alumnat és conscient del paper que té en el seu procés d'aprenentatge i aquesta és una de les principals fites de la nostra professió.

Pel que fa a l'alumnat de batxillerat, que també rebia una graella amb les activitats per fer de manera setmanal, es van dur a terme classes telemàtiques de les diferents matèries en què els nois i les noies tenien l'oportunitat de formular els seus dubtes i que aquests fossin resolts de manera immediata. En el moment en què vam poder tornar a les aules, abans de les proves d'accés a la universitat, de manera voluntària, l'alumnat va poder assistir a classe prenent totes les mesures de seguretat suggerides pel Departament d'Educació.

Una altra mesura que vam prendre per veure el got mig ple enmig de l'anòmala situació va ser potenciar l'ús de les diferents xarxes socials del centre, com ara el lloc web, Facebook i Instagram, amb diferents objectius: com a mitjà d'informació respecte de les decisions del Departament, del centre i de l'estat de la pandèmia a escala local, i com a mitjà de distracció de l'alumnat i de les seves famílies, amb propostes com l'elaboració d'una recepta culinària, una manualitat o reptes fotogràfics i literaris.

Creiem que l'aprenentatge també s'assoleix fora del centre. Cada àmbit organitza diverses sortides durant el curs per treballar un dels aspectes que s'estudien a l'aula. Tanmateix, enguany, moltes d'aquestes activitats, colònies i el viatge final d'etapa de quart d'ESO s'han hagut de suspendre per motius més que evidents. Nogensmenys, en el darrer cas que he esmentat, abans que arribessin les consignes per part del Departament i es decretés l'estat d'alarma, quan l'assistència era optativa, va ser molt interessant el debat que es va establir entre els nois i les noies sobre la responsabilitat individual per aturar l'increment de contagis. Hi havia opinions de tots els colors, com ha de ser, però el més important de tot plegat era que la situació els interpel·lava directament i que no se'n podien mantenir al marge.

En aquest sentit, tampoc no es van poder celebrar les graduacions de quart d'ESO i de segon de batxillerat de manera presencial, però sí telemàticament. Els equips docents dels dos nivells van fer una feina extraordinària i, amb la col·laboració d'una colla d'alumnes i famílies, van quedar unes cerimònies ben lluides i emotives, amb parlaments i audiovisuals inclosos. Esperem, tanmateix, poder celebrar un acte, de forma presencial, quan el curs ja hagi començat.

Les famílies han tingut un paper molt important durant aquests darrers mesos. Per als adults, l'actualitat ha tingut un impacte molt fort en les nostres vides. Tanmateix, també hem pogut copsar com moltes famílies han gaudit del seguiment que han fet dels seus fills i de les seves filles, en el sentit que han sigut testimonis de les tasques que els encomanàvem i del procés d'aprenentatge que han fet. Hi ha famílies, en canvi, des del punt de vista acadèmic, que tot i la voluntat, no han pogut ajudar la canalla. Ara bé, totes les famílies han pogut fer-nos arribar les seves opinions sobre la gestió de la nova normalitat per part del centre. Les crítiques constructives ens han servit per revisar les estratègies per les quals havíem optat, reformular-les i crear-ne d'altres. Novament, hem corroborat que si les famílies i l'escola miren cap a una mateixa direcció, el camí no presenta tants entrebancs. Caldrà veure com aquest tàndem s'enforteix i es consolida a partir de setembre.

I, quan s'apropen les acaballes del curs més avantguardista, toca fer-ne valoració. En el nostre institut, dediquem un claustre a elaborar propostes de millora per al proper curs. En diem *avaluació reflexiva*. Durant una tarda es presenten les diverses propostes, pensades per diferents professors i professores, amb mesures concretes per assolir un determinat objectiu, i es voten. La majoria de propostes acceptades es converteixen en el motor per a crear noves comissions per a l'any vinent.

Enguany, la majoria de línies d'actuació proposades a l'avaluació reflexiva s'han centrat, primordialment, a partir de l'experiència docent en temps de confinament i en els dubtes sobre la tornada a l'Institut al setembre. Considero que pertoca comentar les reflexions que vam fer, ja que fins ara no ens havíem trobat en una situació com aquesta i perquè el que persegueix l'avaluació reflexiva és detectar aquells aspectes que no es gestionen adequadament i proposar-ne alternatives; en definitiva, millorar la nostra intervenció docent per afavorir el desenvolupament, en tots els aspectes, de l'alumnat.

Una de les preocupacions que va sorgir és com el nostre horari i la nostra intimitat es veien fortament alterats pel teletreball, com ha passat també en altres àmbits laborals. Un exemple que compartim molts docents és el següent: amb la impossibilitat de posar-

nos en contacte amb algunes de les famílies a través del correu electrònic, aquestes no responien les trucades si no s'identificava el número. Això, consegüentment, ha implicat que durant el període de confinament i les vacances rebéssim trucades a les nostres línies personals. Compaginar la nostra feina durant el confinament amb les nostres circumstàncies personals no ha sigut feina fàcil, però considero que ha posat en evidència la necessitat de trobar el caliu dels teus companys i de les teves companyes per fer més suportable la situació. Enguany, la problemàtica que ens trobarem, nosaltres i molts altres centres de Catalunya, serà la ràtio. Si es volen subdividir nivells per crear grups estables amb l'objectiu de descongestionar les aules, fa falta més professorat que mai. A més, perquè comptem que alguns dels nostres companys i de les nostres companyes haurà d'agafar la baixa per guardar quarantena o demanar permís per tenir cura de la seva canalla, si aquesta també ha d'estar confinada a casa... El moviment a la sala del professorat serà frenètic i hi passaran moltes cares noves, amb les conseqüències que comporta per al seguiment de l'alumnat, en el cas de les tutories, per exemple.

El benestar docent s'ha posat en dubte durant els darrers mesos i, novament, la nostra professionalitat s'ha vist qüestionada perquè no hem sabut gestionar la situació adequadament o com ens hagués agradat. Ara bé, en el nostre cas, convé de dir que el professorat del nostre centre estava més que preparat per treballar telemàticament, ja que, com hem dit abans, tots els continguts són elaborats i compartits a la plataforma pel mateix equip docent i hem aprofitat el tercer trimestre per treure'n el màxim profit i utilitzar aplicacions que fins ara no ens havíem atrevit a fer servir. Caldrà, però, continuar-nos formant pel que fa les competències digitals, perquè preveiem que, lamentablement, un nou confinament és possible i no ens pot agafar desprevinguts.

A propòsit de les habilitats digitals de l'alumnat, ens vam adonar, sobretot en els primers cursos, que tot i que aquestes promocions són conegudes com a «nadius digitals», no copen la transversalitat dels continguts que es treballen a l'aula. És a dir, vam veure que la redacció formal d'un correu electrònic només es feia correctament en aquell àmbit en què s'havia tractat i el mateix passava amb el lliurament d'una tasca a través de l'aplicació. Durant el període de confinament vam poder resoldre per mitjà de videotutorials les incidències que l'alumnat ens feia arribar, però durant l'avaluació-reflexió vam acordar fer més èmfasi en aquest aspecte i des de totes les especialitats i no només en informàtica bàsica.

I a últim, ara més que mai, ens hem centrat molt a oferir una educació inclusiva. Les orientadores del centre han fet una feina excel·lent perquè, a més del seus consells per a programar i avaluar cada cas, han adaptat moltes de les activitats i han fet un seguiment exhaustiu de l'alumnat que necessita més suport. De cara al proper curs, la formació interna anirà enfocada en aquest sentit: com ser encara més inclusius i prendre com a punt de partida la diversitat present a les aules per dissenyar les activitats d'ensenyament i aprenentatge.

Conclusions

Considero que tota la comunitat educativa del nostre país ha fet una tasca excel·lent des de tots els punts de vista. Hem acompanyat l'alumnat i les seves famílies en una situació anòmala, hem hagut d'actuar a contra rellotge en moltes ocasions, ja que el temps de

maniobra escassejava —el temps mai no és el nostre aliat—, i hem hagut de prendre decisions que, tot i que no eren de la gràcia de tothom, vam creure que eren les més encertades.

Resten poques setmanes per començar el nou curs i el titular és incert. Restem a l'espera de les instruccions i pautes per part del Departament d'Educació, però temem que moltes de les grans decisions les haurem de prendre des del centre i a correuita.

Per exemple, l'educació en temps de pandèmia comporta canvis didàctics, pedagògics, organitzatius i d'hàbits. Tots ells són mereixedors de llargs claustrs perquè, poc dies abans de l'inici de les classes, ens adonem que convivim amb la contradicció i la incoherència de manera constant. És a dir, els nois i les noies, independentment del curs, utilitzaran el transport escolar, però dissenyem grups estables i procurem que romanguin el màxim de temps possible en un mateix espai i que tinguin sempre els mateixos professors i professores de referència. Veiem que comencem a formular-nos preguntes que encara no tenen resposta: i com ens ho farem, al pati? Com podem protegir-nos, legalment parlant, si algú del nostre entorn més proper dona positiu? Què suposa encarregar-se de la coordinació de la COVID-19?

Considerem que canviar els hàbits, ja consolidats en la rutina de l'alumnat i en la nostra, serà el més difícil: el reguitzell d'informacions que pegen del fil de «de moment»; la ventilació de les aules a primera hora (amb altes temperatures a l'estiu i de més baixes a l'hivern); la puntualitat per evitar aglomeracions a l'entrada i a la sortida del centre (de primer a tercer d'ESO entraran per la porta principal i quart i batxillerat, per la porta del pati); els protocols de neteja de les mans cada dues hores (i la indicació de no compartir el gel hidroalcohòlic amb els companys i les companyes) i també dels espais (i dels estris que s'hi usin); l'ús de la mascareta; fer classes en espais adaptats a les circumstàncies del moment, com ara la cantina o la sala polivalent i un control acurat de l'assistència.

Però la pandèmia, com bé estic intentant de transmetre durant tot l'article, és sinònim de repte, i per això l'Institut Montgròs forma part de la desena de centres de Catalunya que participa en un projecte pilot per esbrinar l'impacte de l'aprenentatge híbrid en l'alumnat. L'Institut ha sigut seleccionat pel compliment d'un conjunt de criteris: el treball per àmbits; l'assoliment de les competències digitals per part de l'alumnat i del professorat, i que tothom tenia accés a un dispositiu (tauleta o portàtil) per poder accedir a les lliçons i a les activitats. Això implica la semipresencialitat a les aules durant tot el curs. Avantatges? Esbrinar quines són les millors estratègies per aconseguir que que l'alumnat aprengui significativament des de casa amb la supervisió del professorat, la reducció de les ràtios al centre, la millora de l'aprofitament dels espais disponibles del centre i la disponibilitat del professorat (en temps de pandèmia, el Departament d'Educació només ens ha adjudicat una plaça més a la plantilla habitual i això complica la confecció dels grups estables), la certesa que es compleixen totes les mesures pel que fa a la distància social, etc. Caldrà veure com els centres treballen en xarxa i com una mateixa problemàtica es pot solucionar de distintes maneres.

A més, també creiem que les aportacions que es poden fer en el Laboratori de Transformació Educativa, en el qual participen diferents professores del centre, poden ser molt significatives a l'hora de plantejar el curs.

Si volem que les mesures arrelin en la conducta de l'alumnat, caldrà interpel·lar-lo directament. Cal fer-lo partícip de tot plegat i fer-li veure que, malgrat el tresor de la joventut, és part d'una comunitat i té el deure de vetllar per la seva salut. Per això, hem suggerit la creació de la delegació COVID, composta per membres de tots els nivells i que hauran de fer d'intermediaris entre el seu grup i l'equip directiu.

Sabem quines són les inquietuds de les famílies i el grau d'angoixa que es podrà respirar en les primeres reunions que fem amb elles, però no hem d'educar des de la por, sota cap mena de context. Aquest discurs no ens l'hem de creure, perquè el traslladem a les aules sense adonar-nos-en. Ara bé, no podem negar que estem angoixats, perquè no sabem amb quines mesures i línies d'actuació haurem de tornar als centre educatius. Notem que la tornada a l'escola pot suposar un increment de contagis i que rere un cas positiu es produeix un inevitable efecte en cadena que no assegura una rutina estable per al nostre alumnat i les seves famílies.

Desconeixem fins quan haurem de conviure amb la pandèmia, però sabem que la crisi educativa ha posat en primer terme algunes de les mancances del sistema educatiu que fa anys que reivindicuem, com ara les ràtios, la manca de professorat, de recursos digitals i d'espais, i, en definitiva, el valor que té l'educació en la nostra societat. A les notícies ja s'anuncia que determinats centres educatius han hagut d'ajornar l'inici de les classes, ja sigui perquè no han tingut prou temps per adaptar-se a les noves mesures del Departament (Resolució EDU/2210/2020) o perquè el personal ha de romandre a casa durant catorze dies. Aquesta realitat és la mateixa en altres comunitats autònomes de l'Estat i per això els sindicats ja comencen a perfilar accions com ara vagues i concentracions per exigir una tornada completament segura.

Estem vivint una realitat que podria ser descrita en una novel·la de ciència-ficció. No ens ho hauríem imaginat mai i ara hem de dedicar grans esforços a conviure amb un enemic invisible. Aprofitem l'energia, l'optimisme i la vitalitat del nostre alumnat per afrontar amb més ganes els reptes que se'ns plantejaran durant els propers mesos.

M'agradaria acabar amb unes paraules que ens va adreçar la directora, Susanna Soler, en el primer claustre pedagògic del centre, extretes d'una carta que va escriure Paulo Freire als qui volem ensenyar: «Antes que nada reconocemos que sentir miedo es manifestación de que estamos vivos. No tengo que esconder mis temores. Pero lo que no puedo permitir es que mi miedo me paralice».

Bibliografia

Jiménez, M. A. (coord). (2019). *Programar al revés: El diseño curricular desde los aprendizajes*. Narcea.

Moll, S. (2017). *Empantallados: Cómo convivir con hijos digitales*. Larousse.

Pujolàs, P. (2008). *9 ideas clave: El aprendizaje cooperativo*. Graó.

Catalunya, Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Resolució EDU/2210/2020, de 10 de setembre, per la qual es regula el Pla de millora d'oportunitats educatives per al curs 2020-2021. (DOGC, núm. 8226, 16-9-2020).

Sanmartí, N. (2019). *Avaluar i aprendre: Un únic procés*. Octaedro.